

1968, 20. srpen, Praha. - Poznámky z diskuse na 93. schůzi předsednictva ústředního výboru KSČ k obsazení Československa vojsky pěti států Varšavské smlouvy.

Černík: Podle zprávy vojenského přidělence vstoupila vojska SSSR, MLR, PLR, BLR a NDR na všech přechodech do Československa.

Mlynář: Skládám funkci tajemníka ÚV KSČ. Nebudu dělat tajemníka v okupované zemi.

Dubček: Prohlašuji, že o této věci nikde a nikým nebylo nic řečeno. Věc je dělána mimo vědomí prezidenta republiky, předsedy NS, předsedy vlády i mé[ho]. Prosím, aby to předsednictvem bylo vzato na vědomí.

Nemůžeme se rozejít, dokud se tu nevydiskutuje další postup, co je třeba dělat. Je tu určitá realita, i když se stala mimo naši vůli. Jsme ve funkcích, nikdo nás neodvolal, a tak se musíme poradit co dále. Teď není bezvýznamné stanovisko kolektivu.

Prosil bych soudruhy, aby žádná zpráva o tomto nebyla vydávána.

Smrkovský: Mluvil jsem teď s prezidentem republiky. Právě ho opustil Červoněnko a oznámil mu, že vojska obsazují Československo. Požádal jsem prezidenta, aby přišel sem.

(Jednání za přítomnosti s. L. Svobody)

Černík: Ve tři čtvrtě na dvanáct mně bylo oznámeno, že ministr národní obrany dostal hlášení, že vojska překročila hranice v Cínovci, Vyšném Nemeckém atd., že se k němu hlásí vojenský přidělenec SSSR. Za 10 minut volal, že mu vojenský přidělenec sdělil, že vojska SSSR, NDR, PLR, MLR, BLR překročila hranice a vstoupila na území ČSSR. Jejich úkolem je potlačit kontrarevoluci a zajistit pozice vedení strany a státu.

Kromě toho hlásil ministr národní obrany, že nesmí opustit budovu MNO, že jsou tam sovětsí poradci, příslušníci útvaru vojenského přidělence, a nemůže podat bližší informace.

Svoboda: O půl dvanácté mně volal sovětský velvyslanec Červoněnko a sdělil mi, že má příkaz z Moskvy, aby mě navštívil a sdělil důležitou zprávu. Než jsem se oblékl, už tam byl v doprovodu sovětského důstojníka a se styčným důstojníkem MV. Sdělil mi, že do 6 hodin ráno bude ČSSR obsazena sovětskými vojsky. Ujistil, že to nebude déle, než bude zajištěna bezpečnost proti kontrarevoluci. Řekl jsem, že jsem věřil, že jsem byl hluboce přesvědčen, že všechno společně vyřídíme bez vojska, a že toto je pro nás překvapení. Že to nevíáme - a nikdo z nás to nebude žádat - s radostí, protože jsme o to nežádali. Řekl jsem, že to bude velká ostuda a že jsem věřil, že to půjde bez vojska.

Červoněnko také říkal, že se domníval, že to půjde, ale situace že se vyvinula jinak a vojsko je tu.

Taková je situace a je na nás, jak se k tomu zachováme. Jsem přesvědčen, že se nás to všech stejně dotklo a že by bylo lepší, kdyby to bylo vyřešeno bez sovětských vojsk.

Jedná se nám o národ, aby nedošlo ke krveprolití. To by nemělo smysl. Doporučuji, abychom všichni zůstali na svých místech. Je tu národ, za který neseme odpovědnost. Kdybychom odešli ze svých postů, může dojít k nejhoršímu.

Řekl jsem jim, že oni nesou odpovědnost před celým našim národem.

Smrkovský: Co řekneme našemu národu?

Dubček: Musí být dozor, aby tu kdokoliv nemohl dát zprávu. Uložit s. Černíkovi, aby vláda po státní linii dala direktivu, aby rozhlasu, televizi a ČTK žádná zpráva nebyla vydávána.

Smrkovský: Konstatovat ve zprávě fakta, která jsme se dověděli. Říci, že jakýkoliv odpor je nesmyslný, aby čekali na stanovisko vlády a předsednictva ÚV KSČ.

Konstatovat, že ani prezident, ani předseda vlády, ani předseda NS, ani první tajemník ÚV o těchto věcech nevěděli a žádný z těchto orgánů taktéž se k tomu nevyslovil a nebyly vysloveny žádné požadavky na přivolání vojsk.

Ozbrojený odpor v jakémkoli smyslu je nesmysl.

Bilák: Jestli to má cenu konstatovat, jestli se tomu nevyhnout. Co tím pomůžeme, když oznámíme, že o tom nikdo nic nevěděl.

Smrkovský: Oznámit to našemu lidu. Oznámit jménem PB KSSS, že v noci obsadila vojska naši republiku.

Je třeba poslat dálnopis KV. Zprávu o tom, co se děje, že předsednictvu nebylo o tom nic známo, aby někdo nemyslel, že jsme klamali.

Je tu určitá realita, stalo se. Je tudíž nutné zachovat rozvahu, čekat na pokyny.

Kozel: (Čte návrh zprávy pro ČTK.)

Kriegel: »Klást odpor« - ven.

Smrkovský: Nechat tam. Jsme povinni věci říci.

(Ke zprávě do tisku)

Bilák: Upozorňuji na formulaci, kde se hovoří, že je to v rozporu se všemi právy - jsem proti. Když to tam dáme, vyvolá to náladu odporu.

Kriegel: Ano, dát to tam. Čin je v rozporu se všemi mezinárodními principy, je v rozporu s Chartou OSN. Nemůžeme národu neřici ani slovo protestu. Copak nemůžeme ani protestovat?

Dubček: Spor je tedy o to, že předsednictvo považuje tento akt za odporující nejen všem zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale i za popření základních norem mezinárodního práva. Pravda to ale je.

Svoboda: Nevyužívat žádných silných slov k tomu, abychom udrželi náš lid. Máme odpovědnost za to, aby netekla krev našeho lidu.

Dubček: Do usnesení předsednictva s tím, že toto stanovisko oznamujeme předsednictvu ÚV KSSS. Správně je to navrženo.

Kriegel: Dej hlasovat.

Špaček: Neměli bychom to řešit jen tak hlasováním.

Bilák: Lidé a komunisté budou muset s jednotkami spolupracovat, s jednotkami se stýkat, a to ne jako s nepřítelem. A předsednictvo ÚV vyzývá, že je to v rozporu s mezinárodním právem a vztahy. Už napřed vyvoláváme nepřítelství a tato strana bude dále spolupracovat s KSSS, tato vláda s vládou SSSR. Zapsat do protokolu, aby se to nepublikovalo.

Kriegel: Náš lid ví, že je to znásilnění jeho svrchovanosti. Každé slovo vejde do dějin.

Mlynář: Doplnit: »Proto ani naše armáda a Bezpečnost nedostaly rozkaz k obraně země.«

Situace [je] taková, že buď toto vedení nakonec zůstane, nebo odejde. Je to tragický konec pro socialismus a nás a KSČ na dlouhou řadu let.

Myslím osobně, že jsme povinni říci jednoznačně, za co to považujeme. Že to odporuje vztahům mezi socialistickými zeměmi a mezinárodnímu právu.

Je to určitá racionální námitka, když říkáme, že hluboce nesouhlasíme. Oznamujeme to, aby se nemyslelo, že budeme provádět jinou politiku.

Smrkovský: To projde bez krve. Nikdo není tak hloupý. Já jsem stejného názoru, aby to tam bylo ponecháno tak, »že tento akt...«, jak je to formulováno. Jestli se ani na tomto názoru neshodneme, aby nám občané našeho státu odpovídali na pozdrav. Je třeba, abys dal hlasovat. (Obrací se na s. Dubčeka.) Je to tvoje povinnost. Historii to bude zajímat, jak se kdo zachoval.

Dubček: Mám strach.

Kriegel: Neberme lidu důstojnost.

Dubček: Že bychom do usnesení dali, že předsednictvo ÚV KSČ považuje tento akt za nesprávný, že nikdo ve státě o něm nebyl informován.

Kriegel: Protestujeme proti tomu.

Černík: Nesmí se tancovat mezi vejci. Jde o zájmy socialismu a komunismu ve světě. Těmto věcem musíme podřídit osobní věci. To, co se děje dneska, je záležitost dalekosáhlých důsledků pro mezinárodní komunistické hnutí.

Už se stalo. Zřejmě se kombinovalo jinak. Bojím se situace v našem národě. Dá se to předržet.

Říci jednoznačně, že předsednictvo ÚV KSČ o tom nebylo informováno.

Kolder: Nedávat to tam vzhledem k ÚV.

Dubček: Jednou je to ale pravda.
Kriegel: Národ už je zvednutý.
Císař: Volali z rozhlasu, že Marko přebírá vedení rozhlasu.
Biřak: Prosím, aby to tam nebylo. Vyvolá to nepřátelství.

[Výsledek] hlasování

Pro navrženou formulaci [jsou] s. Dubček, s. Černík, s. Smrkovský, s. Barbírek, s. Kriegel, s. Piller, s. Špaček.

Proti [jsou] s. Biřak, s. Kolder; souhlasí s obsahem, jsou za změnu formulace pro zveřejnění s. Rigo, s. Švestka.

Dubček: Oznamit, že ústavní činitelé svolají Národní shromáždění, vládu a předsednictvo svolává ústřední výbor KSČ.

Rigo: Doplnit: Předsednictvo ÚV KSČ navazuje kontakt se soudruhy ze SSSR a podá zprávu. (Bylo odmítnuto.)

Sádovský: Souhlasím s původním návrhem.

Dubček: Dát to ČTK. Když je takováto situace, tak má být vláda po ruce.

Černík: Budete z toho ještě dělat senzaci.

Dubček: Kdo v Praze je, má být svolán.

Švestka: S obsahem souhlasím, s formulací ne.

Dubček: Jsem hluboce přesvědčen, že bych měl odejít. Aspoň na jinou funkci. Měl bych odejít. Nesmí se to ale dít v masovém měřítku. Jiní funkcionáři rovněž tak nemohou odejít. Nemůžeme všichni odejít. Ale já se musím vzdát v každém případě.

Jakeš: Jestli chceš, aby zůstali druzí, musíš zůstat i ty.

Mlynář: Nemůžeme takto zavazovat lidi. Když ÚV odvolá, zvolí se jiný. Když se něco stane s tebou, musíš nechat druhým právo složit funkci.

Císař: Nikdo mi nemůže zabránit odejít z funkce. Když dojde k tomu, že se změní politika, je normální, že se vystřídá garnitura. Strana má dost soudruhů, kteří mohou vést dále. Národ neumře.

Smrkovský: Máme povinnost říci si svoje.

Soudruhu Svoboda, řekl to Červoněnko jménem sovětské vlády?

Svoboda: Byl jsem tak rozrušen, ale myslím, že jménem politbyra a vlády. On to měl zapsané.

Dubček: Stokrát může jejich ÚV jinak hodnotit situaci, než jsme ji hodnotili my. Už jsem tisíckrát tlumočil naše myšlenky a stanoviska.

V mezinárodním hnutí je to obrovská tragédie, která hodí hnutí na roky dozadu a tuto stranu do nepředstavitelných těžkostí. I stranu, i revoluci. Když se v kuchyni rozpracovávaly věci, padla slova okolo těchto věcí. Celá Bratislava, to byl manévr.

(Po přestávce)

Dubček: Co dále? Čekat, zda se někdo přihlásí?

Jde o to, abychom se shodli na tom, zda plénum konat a s jakým programem. V dálnopise jsme to neoznámili. Když to svoláme, s čím tam jít? Co tam dělat? Nemáme žádnou zprávu od nikoho. Oficiálně není nic sděleno kromě zprávy ministra národní obrany a toho, co bylo sděleno prezidentu republiky. Nic nám nebylo nikým sděleno. O svolání pléna ÚV by mělo předsednictvo rozhodnout jindy, až bude mít k tomu obsah. Teď nedělat usnesení ke svolání pléna.

Smrkovský: Když nevíš, k čemu.

Mlynář: A s. Brežněva nemůžeš zavolat?

Kolder: Myslím, že je možno plénum na odpoledne svolat.

Dubček: Čekáme, že někdo přijde. Pokud si věci neujasníme, nemá cenu plénum svolávat.

Špaček: Měl bys s. Brežněva zavolat. Pokud nebudou věci jasné, nemá cenu plénum svolávat. To by nám všem muselo připadat jako fraška, když byla podávána zpráva z Černé [nad Tisou].

Kriegel: Jde o to, aby ÚV přijal protest, stanovisko.

Dubček: Soudruh Černík má zasedání vlády. Sdělí stanovisko s. Kosyginovi. Sdělí z pověření vlády členským státům, že akt byl učiněn mimo ústřední orgány státu.

Teď by měl jít každý člen předsednictva domů. Ti, kteří jsou zvenku, zůstat v Praze. Soudruh Rigo zůstat tu v Praze. Když bude potřeba, sejde se PÚV a bude jednat.

Bilák: Doba je vážná. Myslím, že jsme zapříčinili sami mnoho zla. Už v Čierné [nad Tisou] bylo řečeno, že nás budou považovat za zrádce a že s námi nesednou za jeden stůl. Byli jsme požádat Kriegla. Neprojevili sebemenší ochotu plnit, k čemu jsme se zavázali.

Špaček: V Čierné [nad Tisou] se nemluvílo o kádrových věcech.

Dubček: Tam se mluvilo o s. Císařovi, že se s ním počítá na předsedu ČNR. Víte, co to bylo za školu. Zahrálo se to na čtyřku. Teď to vypadá, jako že jsme udělali dohodu.

SÚA - A ÚV KSČ, f. 02/1, a.j. 119, b. 15. - Rukopis. 20 s.